

Quod addit rex, Cardinales presbyteros, et diaconos aliquando minores fuisse Episcopis non Cardinalibus, verum est, quoniam eo tempore non solum inferiores erant, quod attinet ad potestatem ordinis, ut etiam hoc tempore sunt; sed etiam quoad potestatem regendi Ecclesiam universalem, quia ipsi quoque ad concilia Romana vocabantur, et nobiliore loco sedebant, quam presbyteri, et diaconi Cardinales, olim etiam ad electionem summi Pontificis admittebantur. Sed posteaquam soli Cardinales electores esse, et in Consistorio cum Pontifice Maximo Ecclesiam universalem administrare ceperunt; mirum videri non debet, si cardinales Episcopis non cardinalibus antepositi sint. Non tamen est verum, quod hoc loco rex scribit, (a) cardinales cum Pontifice fungi vice conciliorum generalium, et ideo usum generalium conciliorum penitus exolvisse. Nam ab eo tempore quo coperunt Cardinales ea eminentia excellere, qua nunc excellent, habita sunt multa concilia generalia, tria Lateranensia, duo Lugdunensia, unum Viennense, unum Constantiense, unum Florentinum, unum Tridentinum, et alia paulo minora. Concilia ergo Romana particularia exoleverunt, et in eorum locum consistoria Cardinalium successisse videntur, concilia generalia non exoleverunt.

Neque illud verum est, nisi ex collegio Cardinalium Pontificem eligi fas non esse. Scimus enim his postremis quingentis annis electos fuisse Pontifices Callixtum II, Eugenium III, Urbanum IV, Gregorium X, Celestinum V, Clementem V, Urbanum V, Urbanum VI, Felicem V, quamvis hic postremus legitimus non sit habitus, qui omnes extra Collegium erant. Quod autem rex addit, a Romanis Pontificibus supremam in reges sibi auctoritatem vindicare: si per vindicare, significare velit, usurpare, omnino negamus sin autem vindicare, sit quod suum est asserere: libenter admittimus: sic tamen, ut per auctoritatem, non despoticum imperium, sed paternam, sive pastorem potestatem intelligamus, de qua re sepe dictum est, et infra iterum recurrit oratio.

Quod etiam rex ait, ad reges, ut Dei in terris Vicarios, pertinere curam videndi, quomodo tam insolens incrementum Cardinalitatis dignitatis coperit, nulla ratione admitti potest, sunt quidem (b) reges Ministri

(a) Dignitas cardinalitatis generalium conciliorum usum non sustulit. — (b) Reges ministri Dei sunt in temporalis regimine. — (c) Vana querela de sublato modo habendi concilia generalia.

Dei in terris, ut eos vocat Sapiens in lib. Sap. c. vi. Et Apostolus ad Rom. xiii, sed ministri sunt in iis, quae ad terrena, et temporalia spectant, nam quod attinet ad spiritualia, et caelestia, atque uno verbo ad Ecclesiastica, Vicarii Dei Episcopi sunt, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, Act. xx. Et summus Vicarius ille est, cui Dominus dixit, *Sequere me, et: Pascere oves meas.* Jo. xxi, proinde videre, an, et quomodo, et quousque crescere debeat dignitas Cardinalitatis, quae est ecclesiastica et spiritualis, ad reges non pertinet.

Minus verum est, quod rex addit, istiusmodi nuper exortos principes suis suffragiis seipsos ad summum fastigium exivisse, regibusque se deinde componere. Nam neque nuper exorti sunt (nisi quingentorum annorum, aut etiam sexcentorum spatium) nuper, dici possit; neque suis ipsi suffragiis, sed auctoritate ejus, qui Dei locum tenet in terris, evecti sunt, neque se regibus ipsi componunt, non enim Cardinalis erat, qui scripsit, Cardinales aequiparari regibus, quod quomodo intelligendum sit paulo ante diximus.

Postremo haec rex adjungit: « Sed haec est praecipua, quam nobis inferunt, injuria, quod jus Christianis commune regibus in generalibus conciliis, nobis adimant, cum illorum habendi modum, penitus sustulerint; eorum vi, ac potestate ad se pertracta, et veluti monopolio in Pontificio Conclavio constituto. Et tamen si spes ulla, aut expectatio superesset, posse Christianos omnes ad aliquem in Religione consensum adduci, id esset a generali concilio expectandum, indicto in locum commodum, nec suspectum conventu, ubi Christiani omnes Principes, aut per se, aut per legatos possent adesse, et Ecclesiastici omnes, qui Christianam religionem profitentur, illisque veteribus verae, antiquae, Catholicae, et Apostolicae fidei fundamentis adhererent, tutum accessum, ac commeatum haberent, incendiariis utrinque furiosis, ac novitiis, sive Jesuitis, sive Puritanis exclusis. »

Ad hanc ultimam partem pari brevitate respondeo, quod enim nulla auctoritate, aut ratione probatur, simplici negatione refelli solet. Primum igitur nego, (c) sublatum esse modum habendi concilia generalia: nego

CAPUT V.

Quod Card. Bellarminus nulla injuria regem affectit, cum Apostolicorum Brevium, et Epistolarum suarum defensionem suscepit.

vim et potestatem eorum ad Cardinales pertractam: nego in Pontificio conclavi esse quasi monopolium constitutum. Jam enim concilia generalia enumeravimus, quae his postremis annis celebrata sunt. Quomodo enim vere dici potest, sublatum esse modum habendi generalia concilia, cum concilia celeberrima, et plurima paulo ante hoc saeculum, et haec ipsa aetate nostra sint habita?

Quod autem rex queritur, factam sibi, atque aliis regibus injuriam, quod commune jus regibus Christianis in conciliis generalibus sit ademptum: qua veritate nitatur non video, cum in concilio generali apud Tridentum habito, interfuerint legati Caesaris, Regum pene omnium, et principum plurimorum. Quod addit, indicendum fuisse concilium in locum non suspectum, et commodum: id quoque praesertim est, cum Tridentum in finibus Germaniae, atque Italiae constitutum, locus aptissimus, et minime suspectus a Summo Pontifice, et Caesare, aliisque regibus et principibus judicatus sit.

Quod vero dicit, omnes Ecclesiasticos, qui Christianam Religionem profitentur, tutum accessum, et commeatum habere ad (a) concilium debere: hoc vero est, recedere a forma quatuor primorum conciliorum, vel potius omnium, quae habita sunt unquam in Ecclesia conciliorum. Concilia enim Episcoporum sunt, non omnium Ecclesiasticorum; aliqui nullus locus tale concilium caperet: neque de dogmatibus fidei judicare ad omnes pertinet, sed ad principes Ecclesiarum, qui Episcopi sunt: sic enim loquitur concilium Chalcedonense, unum ex primis quatuor, quae a Jacobo rege admittuntur: « Mitte foras superfluos, concilium Episcoporum est. » Cui consentit imperator Theodosius in epist. ad concilium Ephesinum, tom 1, cap. 32. sic dicens: « Illicitum est eum, qui non sit in ordine sanctissimorum Episcoporum ecclesiasticis immiseri tractatibus. » Ne tamen quererentur Protestantes, aut Calviniani, invitati sunt omnes, et salvus conductus publica fide praestitus, dilatae quoque rerum gravissimarum determinationes in longa tempora, ut spatium comparandi se, atque ad concilium veniendi, non deesset. Omitto quae dicuntur in Jesuitas, et Puritanos, quoniam ad convicia pertinent, non ad doctrinam.

Pergit postea rex in praefatione sua, et ut rationem reddat propositi juramenti, de pulveraria conjuratione satis copiose disserit. De qua re quod mihi dicendum videbatur, scripsi in alio libello, qui huic Apologiae adjunctus est. Venit tandem ad Bellarminum, et primum pag. 15, ex conjecturis probare nititur, librum, quo Brevia Pontificia, et Epistola Bellarmini defenduntur, ejusdem Bellarmini esse, non Matthaei Torti, cujus nomen gerit.

Ad hoc facilis responsio est. Fatetur Cardinalis Bellarminus librum esse suum, sed ut supra admonui, non est visum illi suum nomen inscribere, quia neque adversarius nomen inscripserat suum. Queritur deinde de modo scribendi, quod sit ab omni modestia alienus; idque probat pag. 16, ex praefatione Typographo Politano adscripta, ubi Cardinalitatis dignitas cum regia dignitate componi videtur. At eam praefationem neque Bellarminus scripsit, neque usque ad hanc diem cognoscere potuit, quis ejus praefationis sit auctor; aut quis tandem ille sit Typographus Politanus. Cardinalis enim librum suum, sine ulla praefatione, vel dedicatione Coloniensibus excedendum dedit. Qua vero modestia soleat in scribendo uti, lectoribus judicium relinquit.

Arguit deinde pag. 17, rex fastum Cardinalis in scribendo, atque inde colligit, cum cum rege quasi de pari dignitate contendere, quod ejus brevitatem in scribendo imitari voluerit: « Quam ego, inquit, in scribendo brevitatem, eandem ipse in respondendo sequi voluit, quo compendio in secundo Pontificis Brevi refutando usus eram, eodem in me voluit uti; meoque exemplo sese pene intra unius paginae angustias coercere. Et quoniam Sacramenti fidelitatis summam in articulo quatuordecim distribuit, peccare in suam amplitudinem credidisset, nisi et publicorum ordinum edictum, quo istud jura-

(a) Tale concilium Rex Jacobus petit, quale numquam a condita Ecclesia celebratum est.

mentum continetur, [in totidem particulas divisisset.]

Deus bone, quam misera conditio est sub eo rege vivere, qui injuriam sibi fieri iudicat, si quis ab ejus exemplo scribere discat. Alii certe principes gratissimum habent, quod ille scripsit: Totus componitur orbis regis ad exemplum. Adde quod Bellarminus non sciebat, se adversus regem scribere, cujus nomen in fronte libri non viderat, et fidem habuerat his, qui nunciaverunt librum Anglico idiomate esse nescio cujus decani sacelli regii, versionem autem in latinam linguam esse Chronographi cujusdam regii, quas ille personas, neque de nomine, neque de facie noverat. Itaque non potuit regium in scribendo modum de industria æmulari, qui regium librum esse nesciebat: brevitatis autem in scribendo, et distinctio, quam sit illi familiaris, et amica, norunt omnes, qui libros ejus legerunt, ut opus ei non fuerit ab aliis hæc discere.

Descendit paulo post pag. 18, ad accusationem multo graviorem, atque ait: « Quod si inani hac superbia, et amplitudinis suæ ostentatione ita animum explevisset, ut a graviore in me injuria temperaret, videri sane tolerabilior potuisset. Nunc vero quid esse causæ dicat, cur pene continuis in me, meamque Apologiam conviciis suam responsionem refereret? Nam cum ego nusquam Bellarminum verbo atrociori læserim, et præcipue id caverim, ne hominem mendacii insimularem; ille hæc lege humanitatis spreta, novies disertis verbis, me mentiri pronuntiat, et septies falsi arguit. Quod perinde est, ac si mendacium mihi exprobraret, cæteris vero contumeliis, nescio an ulla pars libri vacet, cujusmodi sunt, nugæ, convicia, temeritas, vanitas, impudentia, blasphemias, sermonis barbaries, cum eadem felicitate scribendi, cavillationes, applicatio inepta, fingere historias, audacia que in hominem sanæ mentis cadere non potest, vel sensu communi caret, imperitia, et levitas, omnem omnino pudorem et conscientiam exuisse, mala fide nobiscum agit, ut lectoribus per fas et nefas imponat. His et ejusmodi conviciis nescio ullam ne paginam immunem reliquit. »

Ad hæc ita respondeo: primum, breviter, et distincte scribere, non potest superbia,

vel arrogantia imputari, nisi ab eo, quem nimia perturbatio transversum agat. Deinde, quod auctor Apologia, quam rex suam esse nunc dicit (a), nullo atrociori verbo Bellarminum læserit, neque mendacii insimulaverit, falsum esse, ipsa Apologia verba testantur: hæc enim sunt ejus verba pag. 37.

« Magnus ille, et præclarus Controversiarum scriptor Cardinalis nuper exjesuatus Bellarminus, suo quoque talento ceptum hoc opus bonum locupletat, et amplificat, dum quasi flabello admoto, et calcariis infixis seditionem acuit, accenditque, missis hæc ad archipresbyterum litteris, iisque ita scriptis, ut mirum sit quomodo partim animi passio, partim ambitiosum fulciendæ Pontificis monarchiæ studium, cum ita abripere, et lumen iudicii tam docti viri perstringere, et fascinare poterint, » pag. 47: « Cunctos, inquit, mecum hic admirari non possum, quin exoptem, tam crassum errorem tam docti viri, » pag. 69: « Hoc nobis, inquit, notum est, quod nisi quidam Cardinalibus, in illo negotio, majori prudentia, et maturitate usi fuissent quam Pontifex: fasti ipsi Pontifici, in quos relati sunt divi, nobis tacentibus, Bellarminum aperte mendacii convicissent, » pag. 83: « Recte omnino quadrat in Bellarminum tam inepta similitudine utentem Poetæ veteris illius sententia: Perdere, quos vult Jupiter hos dementat. »

Hæc, et similia a se scripta oblitus erat rex, quando dixit, nullo atrociori verbo a se læsum fuisse Bellarminum; nisi forte non sint habenda verba atrociora, exjesuatus Cardinalis, flabellum seditionis, ambitione abreptus, crasso errore detentus, aperte mendacii convincendus, a Jove dementatus, etc., que tunc libens præterii, quoniam ad argumenta, non ad convicia respondere decreveram.

Postremo quod ego disertis verbis novies regem mentiri pronunciaverim, et septies arguerim falsi, ut rex ipse conqueritur, omnino inficio. Jam enim supra dixi, Apologiam illam nunquam me pro regia scripturam habuisse; nam, neque auctor Apologia regem se aliquando nominavit, quin potius semper se pro regio administro, et defensore gessit. At neque ministrum regis mendacii, vel falsi, vel barbari sermonis accusare deberes. Ita est, si vera scriberet; si

non sciens, et prudens mentiretur; si latine loqui didicisset (a); quæ enim mendacia sunt, non scio latine appellare, nisi mendacia; quemadmodum etiam nugas, convicia, blasphemias, confictas historias, sermonis barbariem, et alia id genus, quæ in Apologia reperi, suis nominibus appellavi. Iudicium lectorum erit, an talia sint, qualia esse dixi. Quamquam si regium librum esse scire potuissem, sententias notassem, a verbis acerbioribus honoris gratia temperassem, quo honore dignum non existimavi decanum, vel chronographum illum, a quo non me solum, sed etiam Summum Pontificem, Vicarium Christi, et Christum Domini tam inverecunde tæctari videbam.

Ultimo loco, pag. 19. commemorat ea, quæ proprio ad injuriam suam pertinere arbitratur. « Sed hæc, inquit, forte in ignotum Apologiae auctorem solummodo probra mittebat; immo vero, nec mihi ipsi nec nomini meo pepercit. Modo affirmat Clementem Pontificem sensisse, me non abhorreere a fide Catholica. Me in Scotia Puritanum, et Protestantium inimicum exiisse. Alibi concludit, quia Jacobus non est Catholicus, hoc ipso hæreticus est. Iterum ex Christiano Calvinistam fecerunt. Alio loco: Neque omnino verum est, Jacobum non deseruisse Religionem, quam primo susceperat. Et postquam Juliano apostatæ me contulisset, hoc argumento rem concludit: Cum Catholicus non sit, neque Christianus est. Sit hæc honesta necne ratio cum rege agendi, vestro sano iudicio relinquo, quos non potest tanta contumelia uni vestri ordinis illata, non graviter commovere. »

Hic vero libenter audirem, honestumne, an turpe rex existimet abhorreere a fide Catholica. Si enim turpe sit a fide Catholica abhorreere, ut re vera turpe est, non fecit regi Bellarminum injuriam, cum scripsit Clementem VIII. Pontificem sensisse regem Jacobum a fide Catholica non abhorreere: sin autem honestum sit a fide Catholica abhorreere, non fecit eidem regi injuriam, cum affirmavit regem Jacobum non esse Catholicum, et quia Catholicus non est, hæreticorum esse, cum hæc duo contraria sint. Sed ad singula breviter respondeamus. Dico, nullam factam esse regi injuriam, ex eo quod sanctæ memoriæ Clemens Pontifex

una nobiscum spem habuerit bonam de regis conversione, et existimare cœperit ex eo potissimum quod Catholicus in Scotia quietam, ac tranquillam vitam ducere patiebatur, eum a fide Catholica non abhorreere. Sperabat enim, et sentiebat de illo, quod bonum illi esse credebatur; quod si verum non est, regem a fide Catholica nunquam non abhorruisse; nos decepti sumus, Pontifex quoque spe sua frustratus est, sed non ideo injuria regi facta est, quia speravimus, et sensimus de illo, nostro iudicio, meliora.

Quod autem scripsit Bellarminus regem in Scotia Puritanum, et Protestantium inimicum fuisse, ad historiam, non ad injuriam pertinet. Id autem ita esse non absolute pronuntiavit, sed addidit, si vera sunt, quæ narratur ab iis, qui eum intime noverunt. Itaque de rebus sibi ignotis aliis credit, qui fide digni visi sunt. Si falsa narrarunt, ipsi viderint. Quamquam non desunt conjecturæ ex *Basilico doro*, unde confirmatur quod scripsit Bellarminus: nam lib. 1. pag. 6, sic legitur: « Et nisi mihi mea conscientia certe persuasisset, Religionem illam, quam in Scotia jam profitemur, ipsis expressis, etiam conceplis Scripturæ verbis fundatam esse etc. » lib. vero II. pag. 40: « At vero, inquit, reformata religio in hæc nostram Scotiam divino plane miraculo introducta est, etc. » dicit enim miraculo introductam; quoniam a furiosis, et cupidis Puritanis introducta fuit. Ex his locis colligitur, regem in Scotia Scoticam religionem professum esse, et displicuisse illi quidem mores Puritanorum, qui illam introduxerant, sed non Religionem, quam per illos miraculo introductam, id est, per malos homines bonam religionem intactam arbitrabatur.

Porro illa consecutio quia rex Jacobus non est Catholicus, hoc ipso hæreticus est; non potest vitio verti apud eum, qui Catholicum se non esse palam profiteatur cum in tota illa Apologia nomen Catholicorum semper tribuat illis, qui Romano Pontifici adherent; a quorum fide, et religione se abhorreere non negat. Quamvis autem in hac præfatione, Catholicum se probare nitatur, cum tamen a Romana religione, et a Romani Pontificis obedientia alienum se esse dicat; non ideo iudicio orbis terræ Catholicus unquam haberi, vel dici poterit, quoniam (b)

(a) An sit verum, quod rex Cardinalem nullo atrociori verbo læserit.

(a) Non est conviciari, convicia adversarii delegere: neque vitio verti debet, vitia in libro adversarii notare. — (b) Nomen Catholici solis illis convenit, qui Romanæ Ecclesiæ filii sunt.

nomen Catholicæ, Ecclesia Romana ita obtinuit, ut etiam hæretici interrogati, ubi ad Catholicam conveniant, non suas domos, sed istam unam ostendant, in qua ab Apostolicis temporibus per successiones Episcoporum conservata est antiqua traditio, et unde hæretici omnes, tamquam rami fracti exciderunt. Itaque S. Ambrosius, in Oratione de obitu Satyri, cum dixisset: « Quasi- vit, an cum Episcopis Catholicis consentiret, mox addidit explicationem, id est, inquit, an cum Romana Ecclesia consentiret » de quo nomine vide quæ diximus in extrema pagina prioris nostris libelli, qui huic Apologiae adjunctus est.

Jam vero quod dixi (a), hæreticum non esse Christianum, non ideo dixi quod ignorarem, ampla quadam significatione Christianos dici posse, quotquot in Christo baptizati Christum se colere profitentur: sed quoniam proprie illi soli veri Christiani sunt, qui veram, atque integram Christi fidem in ejus Ecclesia tenent, nullique hæreticæ sectæ adherent; Quæ communis est sententia veterum Patrum, qui primis quingentis annis floruerunt, ut S. Cypriani lib. iv. epist. 2. ad Antonianum. Et lib. de Unitate Ecclesiæ, S. Athanasii orat. 2. adversus Arianos, S. Hieronymi in Dialogo adversus Luciferanos, S. Augustini lib. de gratia Christi cap. 20. et aliorum, quos gratia brevitas omitto: quare si injuria est de non Catholicis dicere eum hæreticum, ac per hoc non Christianum esse, non de me queri debet, qui injuriam sibi fieri credit; sed de Patribus veteris Ecclesiæ, qui me ita loqui docuerunt.

Ex quo intelligimus, non esse falsum, neque injuriosum dicere, eum, qui ex parentibus Catholicis natus est, et baptismum Catholico ritu suscepit, ac postea ab educatoribus depravatus in hæresim incidit; ex Christiano hæreticum factum, religionem, quam cum baptismo susceperat, dimisisse. Non facit, inquam, illi injuriam, qui hoc dicit, sed vere injuriam gravissimam illi fecit, qui eum abstraxit a matre Catholica, et instituentium Calvinianis tradidit. Neque enim dubium esse potest, quin hoc tempore Jacobus rex, non solum unus esset ex ordine regum, sed etiam unus e numero Catholicorum regum, et a parente Catholica institui potuisset.

(a) Hæretici non sunt vere, et proprie Christiani. — (b) Libertas sancti Hilarii in rege hæretico nrepondo.

Porro principes Orthodoxi merito commoveri deberent, si aliquis de ipsorum ordine, et numero nota hæreses injuste inureretur: sed quod princeps, qui ab ipsorum religione abhorret; qui, ut Antichristum exaceratur, quem illi ut Christi vicarium colunt; qui intercessionem Sanctorum palam irridet; qui venerationem reliquiarum intolerabilem idololatriam vocat; qui denique purgatorium, missam, et cætera fidei Catholicæ dogmata conspuat; hæreticus et non Christianus dicatur, moleste ferre non possunt, neque commoveri, nisi commotione fraternali doloris, quod tantum regem, quem ipsorum ordini sceptrum, et corona conjunxerat, ab ipsorum communionem hæresis et schisma disjuxerit.

Ac ut rex intelligat, non esse novum in Ecclesia, ut sacerdotes Domini libera voce arguant reges hæreticos: adscribam hoc loco verba S. Hilarii Episcopi ad Constantium imperatorem Arianum, ex libro qui incipit: Tempus ex loquendi, quia jam præterit tempus tacendi: « (b) Nunc, inquit, pugnamus contra persecutorem fallentem, contra hostem blandientem, contra Constantium Antichristum. » Et infra: « Sed temerarium me forte quisquam putabit, quia dicam Constantium Antichristum esse: quisquis petulantiam istud magis, quam constantium judicabit, relegat primum Joannem dixisse ad Herodem, non tibi licere facere istud. » Et infra: « Proclamo tibi Constanti, quod Neroni loquutus fuisset, quod ex me Decius et Maximianus audirent: contra Deum pugnas, contra Ecclesiam sævis, sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, religionem tollis, tyrannus non jam humanorum, sed divinorum. Hæc tibi a me, atque illis sociæ, atque communia sunt: at vero nunc propria tua accipe, Christianum te mentiris, Christi novus hostis es, Antichristum præcurris, et arcanorum mysteria ejus operaris. Condis fidem, contra fidem vivens, Doctor prophanorum es, inductus piorum, Episcopatus tuis donas, Sacerdotes custodia mandas, exercitus tuos ad terrorem Ecclesiæ disponis. » Et infra: « Scelèssime mortalium, omnia persecutionis mala ita temperas, ut excludas et in peccato veniam et in confessione martyrium. » Et infra: « O tu scelestè quod ludibrium de

Ecclesiæ facis? soli canes ad vomitum suum redeunt: tu sacerdotes Christi resorbere ea quæ expuerunt coegisti. Christianum te loqueris, sed quam non sis, ipse testaris. » Hæc ille, qui ex veteribus, et sanctissimis, et laudatissimis Patribus unus est. Possent addi non dissimilia ex Lucifero Caralitano, ex Gregorio Nazianzeno, et ex aliis. Sed ista pauca hoc loco sufficient. Neque verum est, quod quidam suspicati sunt, librum illum sancti Hilarii Constantio defuncto, editum fuisse: nam vivente editum, et viventi oblatum convincit Cardin. Baronius tom. iii. Anal. pag. 715.

CAPUT VI.

Quod Card. Bellarminus directe responderit ad Apologiam pro juramento fidelitatis adversarius vero statum causæ mutet, et ad alia extra rem digrediatur.

Posteaquam rex modum scribendi Cardinalis Bellarmini frustra reprehendit, aggreditur scriptionem ipsam, sive materiam libri, ut ipse loquitur, reprehendere. Sic enim scribit pag. 19. Jam vero argumentum, et subjecta materia libri modo tractandi probe convenit, nusquam enim ad id, in quo causæ cardo vertitur, directe respondet: quippe duo tantum sunt capita, de quibus in Apologia disserui, ut supra monui, prius ut probarem in fidelitatis Sacramento nihil aliud, quam obedientiam mere civilem, et seculari Summis Principibus a sudditis debitam contineri, alterum ut ostenderem, hæc in reges potestatem a Pontificibus inique usurpatam, cum Scripturis, conciliis, et Patribus pugnare. Prius non aliter quam hæc vitiosa consecutione refutat: cum hoc jurejurando jus abdicandorum regum Pontifici negetur, ne quidem excommunicandorum potestatem illi relinquit. Nec posterius disputationis mee caput aliis machinis adoritur, quam illis Christi verbis: *Pasce oves meas*, etc.: *Tibi dabo claves regni Cælorum*. Et nemini unquam Catholico id dubium fuisse.

At Bellarminus Deo gratias agit, quod liber ipsius adhuc superest, atque bis recusus a multis videri, et lægi potuit; et nunc ite-

rum cum hac nova Apologia recuditur. Si quidem (a) eo libro inspecto, qui nec obscurus, nec prolixus est, omnes intelligent, a qua parte stet veritas, et quis imponere lectoribus satagat. Si quidem Bellarminus ad prius illud caput directe respondit, in illo juramento fidelitatis non contineri solam civilem obedientiam; sed adjurationem Pontificiæ potestatis, idque ostendit tribus argumentis: ex titulo edicti, qui est, ad detegendos, et reprimendos Papistas, ex verbis juramenti, ubi negatur Pontifici potestas ligandi, et solvendi; ex alio juramento clariore, quod est de Primatu regis in spiritalibus.

Ilia vero consecutio, quam vitiosam esse, et solam in ejus libro positam rex dicit (b), nusquam in libro Bellarmini invenitur. Ipse enim non disputavit universe, posset ne Summus Pontifex reges deponere: quod ad rem ipsius non faciebat; sed assumpti solum, posse a Summo Pontifice reges hæreticos excommunicari, atque deponi, quod apud Catholicos in dubium revocari non solet. Posterius caput ad fallendos lectores, ambigue hoc loco proponitur, cum dicitur: « Alterum, ut ostenderem, hæc in reges potestatem, a Pontificibus inique usurpatam, cum Scripturis, Conciliis, et Patribus pugnare. » Quæro enim, quid sibi vult illud, hæc potestatem? neque enim de potestate Pontificis in reges; sed de obedientia subditorum ad reges paulo ante rex loquutus erat. Cæterum ex Apologia libro, quem Bellarminus refutandum susceperat, satis apparet, hunc librum esse intelligendum de potestate prohibendi juramenta civilis obedientiæ: hæc enim civilem obedientiam regibus deberi, et juramento quoque confirmari posse probat eo loco rex testimonio Scripturæ, conciliorum, et patrum, et paulo ante conquestratus erat, quod hæc obedientiam injuste summus Pontifex in suo Brevis prohibuisset: vide librum illum pag. 22. 23. 24. 25. 26. et 27.

Ad hoc autem posterius caput (c) Bellarminus directe respondit, falsum esse, quod Summus Pontifex in suo illo brevi obedientiam civilem prohibuisset: ac propterea testimonio illa Scripturarum, conciliorum, et Patrum (d) perperam adduci ad probandum,

(a) Ex inspectione libri Bellarmini anno superiore editi refelluntur omnes calumniæ. — (b) Non fideliter referuntur scripta Bellarmini. — (c) Bellarminus directe respondit. — (d) Perperam applicatur ab adversario argumenta Bellarmini.

quod nemo negat. Illa vero Evangelica loca: *Pasce oves meas*, et: *Tibi dabo claves*, non adduxit, ut rex dicit, ad oppugnandum caput illud posterius, sed ad probandum esse in Summo Pontifice potestatem excommunicandi, absolventi, dispensandi, et similia faciendi, quæ ad prius caput, non ad posterius pertinent. Ex his quæ dicta sunt facile cognosci poterit, reliqua omnia a pag. 2^a usque ad pag. 35, nihil esse aliud, nisi digressiones ad invidiam, atque odium Summi Pontificibus, et Ecclesiasticis omnibus conciliandum. Certi vero sumus, Catholicos, piusque reges, ac principes prudenter cogitatos a rege hæretico, quique se hostem manifestum Ecclesiæ Catholicæ, totiusque Orthodoxæ religionis profiteretur, nihil aliud expectari posse, nisi fidei religionisque contemptum.

Igitur, ut hæc breviter percurramus, pag. 21. (a) «Hoc, inquit, verborum fundamento, *Pasce oves meas*, immane quam amplum, solumque imperium Pontifici extruat, quo ad libidinem condonare, atque adimere regna possit; huic tamen servituti non alios quam Christianos reges addicens.» Et paulo post: «Nam cum me hæreticis annumeret, cum Juliano Apostata æquet, extra caulam etiam, gregemque Pontificum esse putet, necesse est. At vos, de Pontificio grege estis, vos magnus ille Pastor, instar ovium ad occisionem ducere pro libidine sua potest.»

Hæc omnia cum bona regis venia, qui nos ita loqui cogit, meræ calumniæ sunt, non solum enim nihil horum in Bellarmini libro reperitur, sed contra potius de solis hæreticis, qui ex ovibus lupi rapaces evadunt, lectus est; qui quamvis a grege Christiano, vel recesserint per hæresim manifestam, vel eieci fuerint per Ecclesiasticam censuram; subsunt tamen Pastori, ut vel ipsi ad caulam emendati redire cogantur; vel oves ceteræ, ne ab eis discerpantur, et devorentur, ab ipsorum consortio, et obedientia quam longissime arceantur.

Pergit pag. 22. calumniari, cum ait: (b) «Sic novum, et egregium sensum his Christi verbis affinxit, *Pasce oves meas*, tanquam hoc significarent, tolle, proseribe, abdicat Christianos principes, atque reges.» Et paulo post. «Hæc verba, quæ Petro in extasim

raptò dicta sunt, Surge Petre, occide et manduca: ita Baronius exponit, Age Papa, confige Venetos, penitusque disperde.»

At ubi quæso expositionem illam tam incivilem, et invereundam in libro Bellarmini vidisti? non igitur ipse affinxit sensum illum Christi verbis, qui nusquam in libris ejus extat: sed interpret tuus, o rex, Bellarmino eum sensum sine ulla specie verisimilitudinis affinxit: neque enim Bellarminus unquam Patrem Christianæ plebis (sic enim sanctus Augustinus Romanum Pontificem vocat) in Caligulam, aut Neronem, aut Dionysium Syracusanum, commutavit. Pari calumnia Cardinalem Baronium, virum æque pium ac doctum, ac de historiis Ecclesiasticis optime meritum, aspergendum esse rex duxit, majorem fidem habens famoso libello, quam viris gravibus, qui sensum verum, et pium ejus loci a Card. Baronio explicatum, scriptis libris testari sunt.

Digreditur deinde rex sine ulla causa pag. 23. (c) ad exemptionem Clericorum, ex qua Bellarmini animum alienum a regibus detexisse se dicit. Quasi vero novum aliquid ipse scripserit de Clericorum exemptione, et non potius id quod Doctores omnes juris divini, atque humani docent; ipsa etiam concilio sacrique canones jubent. Sed qualem animum erga reges, et principes Bellarminus gerat, illi omnes sciunt, qui librum ejus «De laicis» forte legerunt. Ibi enim adversus Anabaptistas, aliosque hæreticos principatum politicum defendit, atque ornavit ex divinis litteris, ex testimoniis Patrum, ex fontibus philosophiæ ductis multis, et variis rationibus.

Transit deinde rex pag. 24. nihil laborans si libri sui partes inter se apte cohaereant, an non; ad bona temporalia Ecclesiarum, et Clericorum, a quibus occupari dicit tertiam partem soli, et fundorum, hoc videlicet illum male habet, quod non omnes Principes exemplum (d) Henrici VIII. sequi velint, qui cum primum a Romano Pontifice defecti, seque caput Ecclesiæ declaravit; continuo Ecclesias, et Monasteria omnia diripuit, et redditus Ecclesiasticos Baronibus suis attribuit; egregie imitatus Antiochum et Nabuchodonosor reges, qui templo Domini spoliato, ex vasis aureis et argenteis Deo dica-

tis gazam suam ditaverunt. Sed qui Reges impiis imitati sunt in scelere, eorum justo Dei judicio socii facti sunt in penis, non temporalibus, sed æternis.

Pag. 25. videtur redire voluisse ad id unde digressus fuerat, ad juramentum videlicet fidelitatis; sed revera tamen longius expaliando, atque evagando ad alia magis adhuc remota digreditur, ait enim: «Ac ut vobis in perspicuo magis sit, non alium mihi scopum in hoc negotio extitisse, quam ut de civili, et temporali obedientia, quæ mihi a subditis debetur, agerem, nec illorum conscientias insidias a me esse comparatas quod hic mihi convitiator falsissime objecit primum illud videamus, quam longe imperatores, atque reges, qui superioribus sæculis religiose, Christianeque vixerunt, ab eo abfuerint, ut jus in se aliquid Pontifici esse crederent: cum contra Papas ipsi creaverint, in ordinem redegerint, adeoque de sede dejecerint.»

Hæc ille, qui multas paginas consumit in describendis historiis imperatorum, et regum, qui cum Pontificibus Romanis inimicitias gesserunt. Sed quorsum, quæso, ista narratur, si nihil aliud rex demonstrare intendit, nisi in juramento fidelitatis solam civilem, et temporalem obedientiam contineri? Qualis obsecro hæc argumentatio esset: (a) Multi reges nullum jus in se habere Pontificem Romanum crediderunt; sed contra potius eum quando libuit deposuerunt: Ergo rex Anglorum in juramento suo fidelitatis, nihil aliud, nisi civilem, et temporalem obedientiam requirit? Nam ne ipse quidem Aristoteles medium terminum in hac argumentatione reperiret: sive enim Pontifex in reges jus habeat, sive non habeat, debetur regibus obedientia civilis a subditis. Itaque longa digressio opus non erat, ut probaret quod nemo negat. Sed quemadmodum rex Angliæ sub specie civilis obedientiæ adigere voluit subditos suos Catholicos ad abjurandam Pontificiam potestatem: sic in hoc suo libro sub specie Apologiæ pro juramento fidelitatis, persuadere cupit regibus, et principibus Catholicis; ut exemplo suo ab Apostolica Sede, et Orthodoxa religione discedant.

Videamus tamen quid tandem adferat, et cum illo, quando ita placet, et nos digre-

diamur, Evangelicum illud implentes: Quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo Matth. v. Primum igitur pag. 26. probat certum jus, ac inviolatum apud imperatores mansisse Romanos Pontifices creandi, ex eo quod (b) «Adrianus Papa in concilio 153. Episcoporum Abbatumque decrevit, ut Carolo Magno imperatori jus, ac potestas esset eligendi Papam et ordinandi Sedem Apostolicam: dignitatemque Patriatus ei concessit: Insuper Archiepiscopos, et Episcopos per singulas Provincias, ab eo investituram accipere definivit. Et quicumque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit, et nisi resipisceret, bona ejus publicari precepit.» Hæc ille, et allegat Sigebertum, Valthramum, et alios posteriores.

Ad hæc respondemus; si hæc omnia vera sint, sequi multa contraria is, quæ rex probat conatur. Nam si Pontifex concedit imperatori jus eligendi, et investiendi Episcopos: non igitur imperator ex se caput est Ecclesiæ in ditone sua, ac per hoc neque rex est caput, vel supremus gubernator Ecclesiæ in regno suo; cum Episcopos eligere, vel investire non possit, sine privilegio Romani Pontificis. Deinde si Pontifex dona Carolum regem dignitate Patriatus Romani, quæ erat dignitas temporalis, et imperatoria proxima: ergo Pontifex jus magnum in imperio temporali habebat, quippe qui ipsos etiam reges ornare, et augere poterat dignitatibus ad imperium pertinentibus. Præterea si Pontifex jubet eos, qui contra decretum ipsius agerent, non solum anathematis vinculo alligari; sed etiam bona ipsorum temporalia publicari; jus igitur Pontifex habet non spirituale solum, sed etiam temporale, in eos qui decretis ipsius obtemperare nolunt.

Adde secundo (c) historiam illam confictam videri, non veram. Nam Sigebertus, qui primus illam mandavit litteris, trecentis circiter annis posterior fuit Carolo, atque Adriano: ille vero qui cum Carolo vixerunt, et res ejus gestas accuratissime conscripserunt, ut Eginarthus, et annalium Francorum auctor, nullam hujus privilegii mentionem fecerunt. Deinde quo pacto verum esse potest, dedisse Adrianum privilegium aliquod Ca-

(a) Amplificatio ad conflandam invidiam. — (b) Conficta interpretatio. — (c) De exemptione Clericorum nihil novi Card. Bellarminis scripsit. — (d) Henrici VIII. initio sui primatus Ecclesias, et Monasteria argumentatio.

(a) Mira argumentio. — (b) An Adrianus Papa concesserit Carolo Magno potestatem creandi Romanum Pontificem. — (c) Historia Sigeberti de privilegiis Carolo Magno ab Adriano Papa concessis, videtur conficta.

rolo Magno imperatori, cum tempore Adriani Carolus imperator non esset? Adriani enim obit anno salutis 793. Carolus autem imperare cepit anno Domini 800. ut Eginarthus et alii tradunt. Præterea si Carolus Magnus Pontifices Romanos creandi jus habebat, cur nullum omnino creavit, neque ipse, neque multi ex successoribus eius? nam Anastasius Bibliothecarius scripsit accurate vitam, et creationes duodecim Pontificum, qui sibi invicem post Adriani primi Pontificatum successerunt; et nusquam Caroli, vel successorum ejus meminit; sed a solo Clero, et populo electos, et creatos fuisse tradit. Porro Gulielmus item Bibliothecarius, qui Anastasio successit, scripsit vitam Adriani II. a Clero pariter, et populo solum electi. Et cum forte Legati imperatoris tum Romæ adessent, et quærentur se ad electionem Pontificis invitatos non fuisse: reponsum eis fuisse scribit Gulielmus, id e ratione factum esse, ne legatos principum in electione romanorum Pontificum expectandi mos inoleceret: qua ratione accepta, inquit Gulielmus, «Legati omnem suæ mentis indignationem medullitus sedavere, et ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt.»

Hæc certe apertissima demonstratio, vel nullum ejusmodi privilegium datum fuisse Carolo, vel certe ab illo admissum non fuisse, manifestissimum reddit. Quod etiam inde confirmatur, quod et Carolus in Capitulari suo lib. 4 cap. 84. Et habetur etiam apud Gratianum dist. 64. can. sacrorum; decernit, liberam esse debere electiones Cleri, et populi: et Hadrianus II. in concilio generali octavo can. 22. prohibet omnino Principes, ne se electionibus Episcoporum admisceant; et habetur hoc decretum etiam apud Gratianum dist. 63. can. 2. Et tamen neque Carolus neque Adrianus II. mentionem ullam faciunt privilegii concessi ab Adriano I. quam mentionem omnino facere debuissent. vel ut ei privilegio Carolus renunciare se diceret, vel ut illud abrogari novo decreto Adriani in generali synodo declararet.

Ado postremo nihil præjudicari summæ Summi Pontificis auctoritati, etiam si verum esset (a) Pontifices aliquando ab imperatoribus fuisse creatos; tum quia id imperatores non ex proprio jure, sed ex privilegio Pontificis

Maximi fecissent: tum quia Electores auctoritatem aliquam exercent in personam designandam, cui Pontificatus dignitas conferenda est nullam exercere possunt in Pontificem electum; alioqui etiam Electores imperatoris jus haberent in imperatore electum, cum revera nullum ipsi habeant in imperatorem, et magnum in eos habeat imperator: quemadmodum et S. R. E. Cardinales, quamvis Electores Pontificis sint: tamen ubi electus est, non subijcitur ille Cardinalibus, sed Cardinales illi, ut Pastori, et principi subijcuntur.

Pergit deinde rex pag. 27. et addit: «Quod imperatoris assensus, longo annorum decursu, eligendis Pontificibus intervenit, eligendis Pontificibus intervenit, Platinam multique alii ex Pontificis scriptoribus testes sunt, atque ipse Bellarminus in suo controversiarum opere hoc commode eludere non potest, quin et certam pecuniam, ut confirmationem obtinerent, Pontifices in Imperatorum fiscum dependere cogebantur, quem morem pene ad septingentesimum Christi annum durasse, Siebertus, et Luitprandus, aliique Pontificia sæctæ historici testes sunt.» Hæc ille.

Negare non possumus quin principes Ariani (b) Gothi videlicet, cum multis aliis rebus Ecclesiam Catholicam afflixerint, tum hoc ipso, quod absque consensu suo, aliquando etiam absque numerata pecunia Pontificem creari non permittebant, quem morem sequuti sunt aliquandiu Græci imperatores, qui Gothis expulsis Italiam recuperaverunt. Sed hæc tyrannis ab initio anni quingentesimi initium accepisse, et anno Domini 684. Desiisse videtur, hoc enim anno scribit Anastasius, Constantinum imperatorem concessisse Benedicto II. Summo Pontifici, ut deinceps consensus principis non expectaretur. Fuisse autem tyrannicam legem illam sive Gothorum, sive Græcorum, sanctus Gregorius Papa disertis verbis testatur in explicatione Psalmi quarti penitentialis. Quid autem mirum est, si principes illi electioni Summorum Pontificum se admiscuerint, qui personas ipsas Pontificum vel exilio, vel carceribus, vel morte multabant? non enim judicandum est de potestate Principum in Summos Pontifices ex eo, quod aliquando fecerunt, sed ex eo, quod juste acere potuerunt. Sed si per annos circiter

(a) Electio Pontificis si per imperatorem facta fuisset, summæ potestati Pontificis minime præjudicasset. — (b) Gothi reges, et Græci imperatores Romanam Ecclesiam diu vexarunt.

ducentos, ac fortasse minori tempore substituit Ecclesiam tyrannidem illam partim a Gothis, partim a Græcis; per annos mille quadringentos libertatem suam obtinuit.

Pergit rex pag. eadem, et ait: «Sed passim occurrunt imperatorum exempla, qui Romanis Pontificibus suam potestatem abrogarunt. Otho imperator Joannem XII. Pontificatu abdicavit, quod esset variis criminibus, ac præcipue libidine infamis. Henricus III. imperator exiguo temporis spatio Benedictum IX., Sylvestrum III. et Gregorium VI. synodallyter deposuit, cum insimulatos avaritiæ, tum quod hanc in principis extraordinariam potestatem proterve, et procaciter usurpassent.» Hæc ille.

Sed facilis est responsio; nam (a) neque Otho Joannem XII. neque Henricus Benedictum, Sylvestrum, et Gregorium propria, vel imperiali potestate deposuerunt: sed per Synodum Episcoporum Ecclesiastica auctoritate deponi curarunt. Id Rhegino, et alii citati testantur. Neque facile concedimus, justam fuisse depositionem eorum Pontificum; sed hoc ad rem presentem non pertinet. Illud autem quod rex adjungit, depositos fuisse Benedictum, Sylvestrum, et Gregorium, quod hanc in principes extraordinariam potestatem proterve, et procaciter usurpassent: aliquo testimonio probari oportuisset. Siquidem hic solum allegari video Marianum Scotum, Siebertum, Abbatem Urspergensem, et Platinam: poterat etiam addere Othonem Frisingensem, et Hermannum Contractum. Marianus ad annum 1043. sic loquitur: «Henricus rex Italiam ingressus pacifice a Romanis suscipitur, Pappas tres non digne constitutos synodallyter deposuit»: neque causam particularem explicat. Abbas Urspergensis eadem verba repetit, quæ videlicet a Mariano Scoto accepit. Siebertus sic ait: «Romæ uno contra duos, et duobus contra unum de Papatu contentibus, rex Henricus contra eos Romanum vadit, et eis canonica, et imperiali censura depositis, Suidegerus Bambergensis Episcopus, eligitur, qui et Clemens Romanæ Ecclesiæ CLIII. præsidet.» Hermannus Contractus sic loquitur: «Juxta Natalem Domini non longe ab urbe Roma apud Sutrium synodo item acta, causaque erroneorum Pontificum diligentius ventilata, Gratianum Pa-

pam convictum baculo pastorali privavit, Dein omnium tam Romanorum, quam aliorum consensu Suidegerum Episcopum Romanæ Ecclesiæ elegit Pontificem.» Otho Frisingensis, auctor gravissimus lib. VI Chronici cap. 36. sic ait: «Porro Gratianus regi apud Sutrium occurrens ad leniendum ipsius animum diadema pretiosum obtulisse dicitur: quem rex primo, ut decuit, honorifice suscepit: postmodum autem collecto Episcoporum conventu a Pontificatu pro nota simonia cedere persuasit.» Hæc Otho, qui verissime scribit (b) Gregorium VI. qui ante Pontificatum Gratianus dicebatur, persuasum fuisse ab imperatore, ut se ob notam simoniam abdicaret Pontificatu, proinde non proprie Gregorius depositus fuit, vel ab imperatore, vel a synodo; sed sponte cessit, eo quod de crimine simonia convictum sese cerneret.

Non desunt tamen viri gravissimi, qui Gregorium VI. nullius criminis convictum fuisse defendunt: sed ad rem nostram non facit, qui hoc loco solum demonstrare volumus, a nullo auctore scribi, quod rex hoc loco dicit, depositos fuisse Pontifices tres, eo quod extraordinariam potestatem in principes proterve, ac procaciter usurpassent. Id enim nullus omnino scribit. Porro Platina, qui ultimo loco adducitur, nullam causam reddit, cur hi Pontifices in Concilio depositi fuerint, nisi quod essent mali.

Jam vero si ex his duobus exemplis Othonis, et Henrici imperatorum aliquid efficeretur ad probandum, habere jus aliquod imperatores ad Pontifices deponendos: multo facilius probaretur ex plurimis exemplis, habere Pontifices jus ad deponendos imperatores. Isti enim duo Otho, et Henricus Pontifices deposuerunt, non auctoritate sua, sed synodi, id est, Ecclesiasticæ potestate: (c) Pontifices vero imperatores deposuerunt, non laica Principum potestate, sed sua, ac propria. Exempla sunt ad manus. Gregorius junior imperatorem Leonem Isauricum, hæreticorum Iconoclastarum principem excommunicatum privavit vesticularibus Italie, ac per hoc imperii parte multavit. Testantur hoc, et laudant Græci scriptores Cedrenus, et Zonaras in vita Leonis Isaurici. Leo III. transtulit imperium totum occidentale a Græcis ad Francos, ac per hoc privavit di-

(a) An ab imperatoribus ulli Romani depositi. — (b) Gregorius VI. Papa non depositus fuit, sed ipse se Pontificatu abdicavit. — (c) Imperatores a Pontificibus depositi.

midia imperii parte Græcos imperatores, et ea donavit Francos; de qua re testes sunt innumerales, quos adduximus in primo libro ex tribus, quos de Imperii translatione conscripsimus. Gregorius VII. imperatorem Henricum IV. publica atque solemnī cæremonia excommunicatum privavit imperio, quod recte factum fuisse, quicquid pauci schismatici contra dicant, testantur omnes graves historici, et cæteri ejus temporis auctores, quos, verbis singulorum in medio alatis, produximus in lib. iv. de Pontif. cap. 13. Innocentius III. Othonem IV. imperatorem deposuit, teste Flavio Blondo lib. vi. Decadis 2. Innocentius IV. in generali concilio Lugdunensi assentientibus omnibus publice deposuit Fridericum II. Imperatorem, Ecclesiæ persecutorem maximum. Extat adhuc sententia, cap. Ad Apostolicæ, de sententia, et re judicata in 6. Clemens VI. Ludovicum IV. imperatorem a Joanne XXII. et Benedicto XII. excommunicatum imperio privavit. Vide Albertum Pighium lib. v. Hierarch. Eccles. cap. 14. et 15.

Pergit deinde pag. 28, et adfert exempla (a) regum, qui Pontificibus strenue resistere. Primum ex Walthamo in lib. de investituris Episcoporum, probat Episcopos Hispaniæ, Scotiæ, Angliæ, Hungariæ per reges introisse cum pace temporalium pure, et integre, et antiqua institutione usque ad modernam novitatem. Vocat autem Waltham modernam novitatem decretum Gregorii VII. prohibentis investuras Ecclesiarum accipi a regibus, et principibus sæculi. Respondemus, verum esse per non breve tempus consuevisse Episcopos a regibus investiri: sed Gregorium VII. fortissimum Ecclesiæ Dei vindicem, Dei auxilio fretum, non timuisse veteres, et sanctas Ecclesiasticas leges renovare, atque defendere. Scribit enim in Epist. ad Hugonem Diensem Episcopum, ut in concilio habendo, cui ipse ut Legatus Apostolicæ Sedis præsessurus erat, canonem vicissim secundum octavæ synodi generalis renovari curaret, quo prohibetur principibus omnibus, etiam regibus, et imperatoribus, ne se in Episcoporum electione admisceant, quam Gregorii sententia de tollendis investituris principum, defenderunt non solum successores ejus Victor

III., Urbanus II., Paschalis II. et alii: sed etiam viri sancti, qui eo tempore floruerunt, ut duo sancti Anselmi, alter Cantuariensis, alter Lucensis et alii.

Deinde rex pag. eadem ex annalibus Franciæ Nicolai Gillii refert initium Epistolæ Philippi Pulchri regis Francorum ad Bonifacium VIII. Pontificem, quæ epist. ridiculam continet salutationem, qualem scribere potuit iracundia potius, quam consideratio. Scimus enim gravissimam inimicitiam gessisse Philippum regem cum Bonifacio Pontifice; neque esse mirum, si iratis animis quædam exciderint, quæ sedatis numquam excidissent.

Addit postea (b) sanctum Ludovicum regem publica pragmatica sanctione omnes curiæ Papalis exactiones intra regnum suum prohibuisse; et citat ad marginem, ex arrestis Senatus Parisiensis. Ego vero legi quidem apud Nicolaum Gillium, inter alias sancti Ludovici ordinationes, hæc verba: « Item exactiones, et onera gravissima per Curiam Romanam Ecclesiæ regni nostri imposita, vel impositas, quibus regnum nostrum miserabiliter depauperatum existit, sive etiam imponendas, aut imponenda, levari, aut colligi nullatenus volumus, nisi pro rationabili, pia, et urgentissima inevitabili necessitate, et de spontaneo expresso consensu nostro, et ipsarum Ecclesiarum regni nostri. » Et fortasse hæc eadem verba habentur in arresto Senatus Parisiensis, quod mihi notum non est. Cæterum legi pragmaticam sanctionem ejusdem sapientis Ludovici, quæ habetur ad finem tomi sexti Bibliothecæ sanctorum Patrum editæ Parisiis anno 1589. ubi habentur eadem ordinationes, demptis verbis superscriptis, quæ videntur postea addita in odium Ecclesiæ Romanæ.

Legi etiam similes ordinationes tum apud Paulum Æmilium, tum apud Robertum Gaguinum in vita S. Ludovici, et verba illa a Nicolao Gillio recitata non reperio: sed contra potius legi apud eosdem auctores (c) sanctum Ludovicum Romanæ Ecclesiæ Pontificibus, Innocentio IV., Alexandro IV., Urbano IV., et Clementi IV. quorum temporibus vixit, fuisse addictum, et obedientem. Nam Innocentio IV. in Concilio Lugdunensi excommunicanti, et deponenti imperatorem

(a) De investituris Episcoporum a regibus usurpatis. — (b) An S. Ludovicus rex Francorum Papales exactiones in regno suo prohibuerit. — (c) S. Ludovicus rex Francorum Ecclesiæ Romanæ addictissimus.

Fridericum, astitit sanctus Ludovicus, atque, ut verbis Æmilii utar: « Se viresque regni sui, ac consilium sacrosanctæ potestati tutandæ paratum esse professus, Innocenti causæ dignitatem, roborque addidit ». Et infra: « Interea Francus (sanctus Ludovicus) auctoritate nominis Franci tegens Pontificem, sacram insuper militiam in barbaram religionem professus erat. » Denique in vita sancti Ludovici, quæ exstat apud Laurentium Surium a confessario ejus ut creditur scripta, inter alia monita, quæ sanctus moriens filio suo, regniq; heredi dedit; hæc verba habentur: « Semper sis addictus, et devotus Romanæ Ecclesiæ, ejus Pontifici haud secus atque spirituali patri te morigerum præbeas. »

Refert postea rex eadem pag. et seq. ex Joanne Majerio in lib. de schismate, et concil. quid actum sit inter Pium II. Pontificem, et Ludovicum XI. regem Francorum, circa pragmaticam sanctionem, quam ex sententia concilii Basileensis Carolus VII. rex Francorum edidit. Sed non est opus, ut in hac re diutius immoremur: quod enim Pius II. Ludovici temporibus efficere non potuit, ut (b) pragmatica illa sanctio omnino de medio tolleretur; effecit postea Leo X. Francisco primo regnante. Itaque in concilio Lateranensi sess. 11. pragmatica illa sanctio publico decreto sublata est. Sed hunc exitum pragmaticæ sanctionis, quia causæ suæ parum favebat, rex facile præteriri passus est.

Addit ultimo rex pag. 30. et quatuor sequentibus exempla (c) regnum Angliæ, prædecessorum suorum. Siquidem Henricus primus Episcopatum Wintoniensem Willelmo Gifford contulit, eumque contra novi Concilii decretum, de possessionibus cunctis ad Episcopatum pertinentibus investivit. Idem quoque Henricus Archiepiscopatum Cantuariensem Rodolpho dedit, eumque per baculum, et annulum investivit. Idem Turstano Eboracensi Archiepiscopo electo ad Callixtum Pontificem proficiscenti mandavit, ut a Pontifice benedictionem non acciperet: quod cum ille neglexisset, rex illi omnem suæ dominationis locum interdixit; atque hæc ex Matthæi Paris historia probantur. Rex Edwardus primus inhibuit Abbati de Waltham, et Decano sancti Pauli, ne deci-

mas colligerent in sumptus belli Hierosolymitani, quamvis ad hoc delegati essent a Pontifice Romano. Et quoniâ Abbate interim mortuo Decanus Edwardo regi pariturum se pollicitus est; rex Jacobus triumphat et dicit: « Hic hominem Ecclesiasticum teneo, qui Papæ non paruit, ut regi suo pareret, in rebus quoque Ecclesiasticis, nondum scilicet nova hæc Jesuitarum theologia orbi innouerat. » Idem Edwardus tres viros Ecclesiasticos punivit, ex quo intelligitur, non esse Ecclesiasticos a principis temporalis potestate exemptos. Edwardus II. patrem imitatus viros Ecclesiasticos in custodiam duci jussit. Edwardus III. majorum vestigiis insistens Ecclesiasticos nonnullos vel carceri mancipavit, vel bonis temporalibus, et spiritualibus spoliavit. Denique sub Richardo II. publicorum ordinum decreto cautum est, ne quis beneficium a Pontifice Romano impetraret: quisecus faxit, extra regis fidem, et tutelam censeretur. Hæc ex archivis regis deprompta esse dicuntur.

Ego vero admiror intra spatium quingentorum annorum tam paucos inobedientes a rege numerari potuisse: cum constet a regibus Angliæ per hoc tempus plurimos sanctissimos episcopos, et archiepiscopos, ob eam causam vexatos; quod mallent Pontifici potius obedire, quam regi; et libertatem Ecclesiasticam fortissime tuerentur. Theologia eniq; hæc Jesuitarum non est nova, sed antiquissima apud veros Catholicos; nisi forte plus valeat exemplum unius decani, quam plurimorum Episcoporum, sanctitate, doctrina, et miraculis illustrissimum, et salutis æternæ regis, et gregis sui cupidissimum.

Notum est quanta passus sit (d) sanctus Anselmus Archiepiscopus Cantuariæ a rege Willelmo, quot annis exulaverit, quoties ad Romanum Pontificem confugerit, et quanta devotione quocumque iret, ab omnibus, ut Angelus Domini reciperetur. Dedit illi tamen Deus post mortem Willelmi regis gloriosam victoriam, sic enim scribit Ediverus Anglus in lib. II. de vita S. Anselmi: Eo igitur tempore adunato in palatio regis Londinensis primoribus Angliæ victoriam de libertate Ecclesiæ, pro qua diu laboraverat, Anselmus adeptus est; rex enim antecessorum suorum

(a) Pragmatica sanctio sublata. — (b) An antiqui regis Angliæ Romanus Pontificibus obediens, an refractarius fuerint. — (c) Episcopi Angliæ sanctitate conspicui a regibus vexati.

usu relicto, nec personas, quæ in regimen Ecclesiæ sumebantur, per se elegit; nec eas per dationem virgæ pastoralis Ecclesiis, quibus præficerentur, investivit.

Non minus notum est, quanta, et quam gravia passus sit sanctus Thomas Archiepiscopus Cantuariæ, et Martyr ab Henrico II. rege, cujus persecutionem fugiens ad Pontificem Romanum ipse quoque se contulit, sed is etiam victoriam præclaram obtinuit, cum post ejus obitum clarificante eum Domino signis et virtutibus; idem rex publicam penitentiam egerit.

Hinc adjungi potest sanctus Edmundus Archiepiscopus Cantuariensis, qui ob defensionem Ecclesiasticæ libertatis, multa tum a rege, tum a regni proceribus passus est. Itaque ipse quoque in exilium voluntarium concedens apud Pontinacum obiit, ubi receptaculum, et refugium erat omnium ab Anglia propter justitiam exulantium Prælatorum.

Sed ante hos omnes S. Dunstanus Archiepiscopus item Cantuariensis de manu summi Pontificis Joannis XIII. pallium, insigne archiepiscopalis dignitatis accepit; et admirandæ sanctitatis, et miraculorum gloria clarissimus fuit: nec tamen effugere potuit, quin ab Eduino rege mulierum amore corrupto in exilium pelleretur. Sed postea tamen ab exilio revocatus maxima constantia semper regum scelera redarguit, et optimo fine in pace quievit, cujus vitam ab Osberto Monacho Cantuariensi sancti Dunstani æquali fideliter scriptam habemus.

Sanctus Hugo Episcopus Lincolnensis non pauca sustinuit a Richardo rege, sed constantia, et virtute omnia superavit. Adscribam verba, quæ habentur cap. 48. vitæ ipsius: « Cum aliquando rex contra regem Franciæ extra fines regni sui alacriter dimicaret, et militi pecuniam multam erogasset, archiepiscopum patriam remisit cum mandato, ut Episcopis, et Prælatibus in unum convocatis indicaret, se pecunia habere opus, cupereque ab illis adjuvari; sed vir sanctus accuratus rem ipsam examinans, cum reperisset pauperum plebem hac ratione gravari; respondit, etiamsi omnes regi consenseritis: at ego nequaquam illi consentiam. Unus etiam ex Episcopis auditis rationibus, quas B. Hugo copiose contra illam exactiorem afferbat, illi adhasit. Graviter hoc Archiepiscopus accepit, et gradu concito ad regem abiit, multa ei de sancto Episcopo conquesturus. Audiens rex solum Lincol-

niensem, suum retardasse conatum, et alium etiam Episcopum in suam sententiam pertraxisse, præ ira insanens cuidam amico suo dixit: Sicut tu meam diligis salutem; ita ego tibi præcipio, ut Hugonem cum adherente ei Episcopo penitus extirpare festines. Ejectus est ergo alter ille, et omnia quæ possidebat, fisco regis addicta sunt. Sed justus tamquam leo confidens absque terrore erit etc. Et tandem rex videns constantiam viri, et quod minas universaque pericula pro nihilo duceret, cum ex animo venerari cepit. » Addam et pauca ex cap. 20: « Hortantibus quandoque amicis, ut majoris periculi vitandi causa in quadam re parvi momenti regi contra jus Ecclesiæ consentiret; sic fertur dixisse: Absit, ut personæ laicæ, cujuscumque etiam dignitatis, et eminentiæ, privilegium Ecclesiasticæ libertatis infringant. Mihi vero non contingat, ut timore potestatis alienjus, aut formidine difficultatis quantæcumque, jus Ecclesiæ Dominiæ meæ sanctæ Mariæ, quantum in me est, deperire sinam etc. Hic nos quoque Ecclesiasticum hominem tenemus, cui nota erat theologia, quam Jesuitæ hodie docent, non esse obediendum regi, in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis. »

Sanctus Richardus Episcopus Cicestrensis claudat hunc locum. « Is electus fuit Episcopus contra sententiam regis: propterea Rex furere percitus res Ecclesiæ Cicestrensis jussit confiscari. Episcopus multas injurias, contumeliasque perpeusus ad Apostolicam Sedem se contulit, cui tunc Innocentius IV. presidebat: prævenerant autem eum Legati regii, ut etiam apud Summum Pontificem sanctum virum Richardum fatigaret: sed Pontifex partibus auditis Beati Richardi electionem sua auctoritate confirmavit, atque eundem sacrarum manuum impositione Episcopum consecravit. Reversus in Angliam Episcopus, non solum bona Ecclesiæ suæ recuperare non potuit, sed etiam proposito edicto publico rex omnibus interdixit, ne quis ei pecuniam mutuo daret. Cæterum vir sanctus memor verborum sancti Jacobi, quod Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni, quod repromisit diligentibus se, egestate sua gaudens partes, omnes boni pastoris implevit. »

Hinc habemus, quod rex querebat exempla Regum, qui bona non tantum temporalia, sed etiam spiritualia Ecclesiasticis per

vim eripiebant, sed habemus etiam, quod rex non querebat, exempla sanctorum Episcoporum, qui pro libertate Ecclesiastica tum agendo, tum patiendo fortissime dimicabant.

Sed hoc loco prætereundum non est, hos ipsos (a) quinque Anglicos reges, quicquid tandem egerint, fuisse fide Catholicos; neque unquam ab obedientia Summi Pontificis, ut supremi capitis Ecclesiæ, defecisse. Nam Henricum primum post longas dimicationes pro investituris Episcoporum, constat cecisisse Pontificem decretis. Id præter testimonium Edineri supra allatum, testatur Florentius Vigoricensis in Chronico anni 1107. his verbis: « Statuit rex, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per dationem baculi pastoralis, et annuli quisquam de Episcopatu, aut Abbatia per regem, vel quamlibet laicam manum in Anglia investiretur. » Idem testatur Guilielmus Malmesberiensis lib. v. historie his verbis: « Investitura Ecclesiarum post multas controversias Deo, et sancto Petro remisit. »

Edovardus primus sine dubio Catholicus fuit et Summum Pontificem caput Ecclesiæ confessus est. Exstat enim Epistola ejus apud Thomam Valsinghamum in anno 1302. ad Bonifacium VIII. cujus hæc est inscriptio: « Sanctissimo in Christo Patri, Domino Bonifacio Sanctæ Romanæ, et universalis Ecclesiæ Summo Pontifici, Edovardus Dei gratia rex Angliæ salutem, et devota pedum oscula beatorum. » Certe qui Bonifacium universalis Ecclesiæ Summum Pontificem vocat, non potest ei negare obedientiam, et subjectionem, nisi ab Ecclesia universali alienum se esse profiteatur. Et qui pedum devota oscula Pontifici offert, nunquam profecto diceret, quod Jacobus rex dicit, se nulla in re Pontifici inferiorem esse.

Edovardus II. vel ex eo Pontificis auctoritatem agnovisse se testatus est, quod cum illo egit, ut Scotiæ regem censuris Ecclesiasticis coerceret, audita prius causa, quæ inter utrosque reges controvebatur.

Edovardus III. epistolam scripsit ad Clementem V. Pontificem eodem Valsinghamo teste, cum eadem inscriptione, videlicet: « Sanctissimo in Christo Patri, Domino Cle-

menti divina providentiâ sanctæ Romanæ, et universalis Ecclesiæ Summo Pontifici, Edovardus eadem gratia rex Angliæ et Franciæ, etc. devota pedum oscula beatorum: » Et infra: « Pensata etiam devotionis plenitudine, qua domus nostra regia, et clerus, et populus dicti regni persisterent hæctenus in obedientia Sedis Apostolicæ etc.

Denique de Richardo II, quod fuerit etiam ipse Catholicus dubitari non potest, nam cum ejus tempore, schisma factum esset in Ecclesia, creato Antipapa Clemente VII. contra Urbanum Papam VI. Richardus rex legem tulit, ut qui alium Pontificem, præter Urbanum, quem unicum, et verum Ecclesiæ caput appellat, agnovit, bonis omnibus, et regis protectione privetur.

Sed esto, quinque isti reges alieni a Sede Apostolica fuissent: an non deberet rex Jacobus imitari potius ducentes circiter reges prædecessores suos, partim Anglos, partim Scotos, quam quinque? Constat enim ex Joanne Lesleo (b) reges Scotorum a Donaldo primo, qui anno salutis 197. a sancto Victore Pontifice fidem Christianam accepit, usque ad Mariam hujus regis matrem, Catholicos, et Romanæ Apostolicæ Sedis obedientes fuisse. Numerantur autem 84. reges, vel, ut alii volunt, supra 90.

Nec minus constat ab anno salutis 600 (c) reges Angliæ ab Ethelberto, qui primus fidem Christianam a S. Augustino suscepit, usque ad S. Edovardum, id est, usque ad annum salutis 1066. non solum Catholicos, sed etiam Romanæ Sedis devotissimos fuisse, ut tradunt Beda, Polydorus, et alii; numerantur autem reges isti circiter octoginta. Itaque solum supersunt post conquestum reges viginti, a Wilhelmo primo usque ad Henricum VIII. ex quibus quinque solos rex Jacobus sibi ad imitandum proposuit, omissis quindecim, vel potius ducentis et quindecim, quos et Catholicos, et Apostolicæ Sedis obedientes fuisse negare non potuit.

(a) Quinque Reges Angliæ, quos Jacobus pro causa sua adducit, Pontificem romanum, ut caput Ecclesiæ universæ venerabantur. — (b) Reges Scotiæ a Donaldo primo usque ad Mariam hujus Jacobi sexti matrem, per annos mille trecentos, Catholici fuerunt. — (c) Reges Angliæ ab Ethelberto usque ad Henricum octavum per annos nongentos Catholici fuerunt.